

DOĞRU YA GÜVƏNCİMLƏ

Professor Yədulla Ağazadəyə dostluq etirafım...



larım var... zaman ötdükcə görürəm ki, bu bağlar necə möhkəmdir... heç bir həyat küləyi bu bağları qıra bilmir. Əzizim Yədulla Ağazadə, səni necə böyük adlandırmamaq olar...

Qısa cavablar verirəm...

Birincisi, adi insani davranışların, kimin kim olduğunu bilməyin, özünü yüksək hörmət hissin və bu kriteriyalar istiqamətində cəmiyyət qarşısında mənəvi borcunu ödəmək naminə fədakarlıqların... axı bunları necə danmaq olar.



Səriştəli, yangılı müəllim ömrü yaşamağın, yorulmaz pedaqoji fəaliyyətin, bütün bunlar şəxsiyyət etiketləridir.

Sənin (əlbəttə, Siz deməli olduğumu da bilirəm) kimliyini tələbələrin, vicdani meyarları dəqiq və aydın olan həmkarların daha yaxşı bilər. Sadəcə doğmalarıqla, təmənnasızlıqla və ən başlıcası, ürək genişliyi ilə yanaşmaq bəs edir...

Mən Yədulla Ağazadəni həm də böyük alim kimi tanıyıram...

Ədəbiyyat tariximizə sevgili münasibətini, hətta bəsirət gözü kor olanlar da dana bilməz.

Tədqiqatların göz qabağındadır... Cənub bölgəsində yaşayıb yarananları yazmağın, ümumən mənəvi sərvətlərimizi yorulmadan tədqiq etməyin alim fədakarlığı deyilmi...
* * *

Hər bir insanın yaşam yolu əslində tarixin bir parçasıdır. Ancaq həmin yaşam yolu ilə bağlı təfərrüatlar artıq cəmiyyət üçün xüsusi istinad mənbəyi olacaq tarixi faktlardır.

Doğrusu, bu yazımda heç yaşam yolu faktlarını nəzərimdə önəm kimi tutmamışdım. Amma düşüncəmdə eşe - ədəbi-aspket formalaşanda gör-

düm ki, faktsız, tarixlə bağlı dəqiq göstəricilərsiz yazı nə qədər şirin dad versə də, nəyinsə çatmadığını diktə edir. Ona görə də professor Yədulla Ağazadə ilə bağlı faktları axtarmalı oldum.

Yədulla Bəbir oğlu Ağazadə 01 iyul 1950-ci ildə Lənkəran şəhərində fəhlə ailəsində doğulub. Atasını Bəbir kişi Böyük Vətən müharibəsindən birinci qrup əlil olaraq qayıdıb və 1968-ci ildə vəfat edib. Anasını Gülənbər Əhmədli qızı evdar qadın olub. Sıxıntı içərisində yaşayan ailə beş oğlan, iki qız böyüdü. Oğlan övladlarının böyüyü Yədulla Ağazadədir.

Açıq, burada bir ağız gəzişməyə istək mənə çəkir. Tarixən böyük övladlar monarxiya sistemində varislik daşıyıcısı olub. Ancaq bunun da sonralar min bir fəsadı üzə çıxıb. Yəni hakimiyyət bacarığı, idarəetmə gücü olmayan adamın başına tac qoyulub və bunun ağrısını cəmiyyət çəkib.

Amma Yədulla Ağazadə kimi böyük oğul sözün həqiqi mənasında ata varisi kimi bəlkə də yaşından əvvəl görünə bilib. O, 1957-ci ildə Lənkəran şəhər 5 saylı tam orta məktəbinə daxil olub, 1967-ci ildə Lənkəran şəhər internat tipli tam orta məktəbini fərqlənmə attestatı ilə bitirmişdir. Həmin məktəb bu gün də Lənkəranda fəaliyyət göstərir. Və xarici dil təmayüllü gimnaziya kimi tanınır.

Yədulla Ağazadənin həyat yolu hamar olmayıb. Orta məktəbi bitirəndən sonra iki il müxtəlif müəssisələrdə fəhlə işləyib. Doğrudur, Sovet dövründə fəhlə işləmək həyata hazırlığın xüsusi bünövrəsi hesab olunurdu. Bəlkə də bunun da üstün tərəfləri var. Amma hazırlıq üçün "əmək məktəbi" əslində vaxt alırdı. Yədulla Ağazadə 1969-70-ci illərdə ordu sıralarında xidmət edib. Onu da qeyd edək ki, o, artıq 1968-ci ildən Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) filologiya fakültəsinə daxil olmuşdu. Nəhayət, 1975-ci ildə ali təhsillə universiteti başa vurub. Əlbəttə, arada iki illik hərbi xidmət də nəzərə alınmaqla.

Yədulla Ağazadənin həyat yolu sözün həqiqi mənasında, az qala bir insanın həyat uğrunda mübarizə yoludur. 1970-71-ci illərdə Bakıda və Sumqayıt şəhərinin sənaye müəssisələrində - daha burada ağır istehsalat obyektlərinin adlarını sadalamağa lüzum görmürəm - çalışaraq ailəsinə maddi baxımdan dəstək olmuşdur. Nəhayət, 1971-ci ilin sentyabrından mürciətinə uyğun olaraq onu ixtisasının tələbinə əsasən Lənkəran rayonunun (şəhərdən 36 km uzaqlıqda, dağlıq ərazidə və 18 km-lik məsafədə heç bir nəqliyyat vasitəsinin işləmədiyi) Gəgiran kənd məktəbinə ixtisası üzrə müəllim təyin edirlər.

Yədulla Ağazadənin İndiki düşündə tərzindən, yaradıcılıq fəallığından

çıxış edərək qeyd etmək olar ki, çox az müddətdə o, özünün mənəvi potensialı ilə görünə bildiyini təsdiq edirik. Çünki o, 1975-ci ildə Gəgiran kənd orta məktəbinə direktor təyin edilir. İki-üç il ərzində onun təkidləri və təşəbbüsləri ilə yeni məktəb binası inşa olunur. Səkkiz illik məktəb orta məktəbə çevrilir. Nəhayət, 1982-ci ilə qədər həmin məktəbə rəhbərlik edir. Axır ki, 22 sentyabr 1982-ci ildə özünün təkidli xahişləri ilə ailə vəziyyəti nəzərə alınaraq rayon mərkəzinə yaxın olan Ləj kənd tam orta məktəbinə tədris işləri üzrə direktor müavini kimi dəyişilir.

Yədulla Ağazadə yaradıcı adamdır. Əslinə qalsa, biz zamanları, tarixi, bir sözlə, həyatı yaradıcı adamların yazılarından öyrənirik. Həm də burada bir-cə meyar var; içində yaradıcılıq yangısı olan adam öz dövrünü, mühitini yazsın. Yədulla Ağazadə də həmin mühiti, həmin dövrü 2008-ci ildə nəşr etdirdiyi "Həyatı öyrəndiyim illər" adlı sənədli povestində kifayət qədər əhatəsi ilə qələmə ala bilmişdir. Deyəsən, Lev Tolstoyun fikridir. Deyir ki, bir vaxt yazılanların hamısı yaddan çıxacaq, ancaq hansısa kiçik bir küncdə yazılan bədii mətn heç vaxt unudulmayacaq. Bəlkə də dəqiq ifadə etmədim, yaddaşıma uyğun improvizə ilə yazdım, ancaq bunun mahiyyəti odur ki, Yədulla Ağazadə həyatını yazı bilən müəllifdir və həmin dövrü uzaq gələcəyin tədqiqatçıları elə həmin də onun xatirə povesti əsasında öyrənə biləcəklər. Həmin mühit necə olub, o mühitdə oksigen azlığı insanları hansı dərəcədə boğub, yaxud həmin mühit dövrünün adamlarını dilindən qandallayıb, yoxsa qolundan qandallayıb. Bütün bunların hamısı gələcəyin insanları keçmiş öyrənmək baxımından çox dəyərlidir.

Nəhayət, 1990-cı il gəlir. Yədulla Ağazadə xahişlə müvafiq orqanlara müraciət edir. Axır ki, onun xahişləri nəzərə alınır. Lənkəran şəhərindəki 5 nömrəli tam orta məktəbinə Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimi kimi işə qəbul edilir.

Bu artıq yeni dövr idi. Yədulla gənc tədqiqatçı kimi artıq tanınmağa başlamışdı. Respublikanın ayrı-ayrı mətbuat orqanlarında yazıları çap olunurdu. Ayrı-ayrı ictimai tədbirlərdə, ədəbi-bədii müzakirələrdə fəal iştirak edirdi. Artıq o elmi həm də, sözün həqiqi mənasında, ciddi elmi yaradıcılıqla məşğul idi. 1992-ci ildə Lənkəran Dövlət Universiteti fəaliyyətə başladığı ilk günlərdən bu ali təhsil müəssisəsində yetkin kadr olaraq ən müxtəlif elmi-mənəvi rütbələri sürətlə keçir.

(Davamı 3-cü səhifədə)

DOĞRU YA GÜVƏNCİMLƏ

(Əvvəli 1-ci səhifədə)

Professor Yədulla Ağazadəyə dostluq etirafım...

1990-95-ci illərdə Lənkəran şəhər sovetinin deputatı olur. Bu göstərici də kifayət qədər düşünməyə əsas verir. Həmin dövrdə xalq arasında olmadan, insanların istəklərini duymadan, onların mənafeyini müvafiq qanunauyğun səviyyədə təmsil etmədən xalq tərəfindən dəstək almaq mümkün deyildi. Yədulla Ağazadə buna nail ola bilmişdi.

1998-ci ildə o, müsabiqə qalibi olur. İlin ən yaxşı müəllimi elan edilir. Bu göstəricini bir də 2015-ci ildə təkrar edə bilir. Və nəhayət, 2022-ci ilin 25 noyabrında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamı ilə ona "Respublikanın əməkdar müəllimi" fəxri adı verilir. Əlbəttə, bu qeydlərimizin Yədulla Ağazadə kimi alimin həyatını tam ehtiva etdiyini deyə bilmərik. O, 1998-ci ildə "Teymur bəy Bayraməlibəyovun folklorşünaslıq fəaliyyəti" mövzusunda dissertasiyasını uğurla müdafiə edir və bundan sonra da elmi axtarışlarını ardıcıl olaraq davam etdirir. 2013-cü ildə "Azərbaycan ədəbiyyatında satirik poeziyanın təşəkkülü və inkişafı" mövzusunda doktorluq dissertasiyasını müdafiə edir. Onun bu uğuru dövrün ədəbi-elmi dərgilərində çox yüksək dəyər alır.

Yədulla Ağazadə çoxlu elmi əsərlərin müəllifidir. Monoqrafiyaları var.

a. Folklor üzrə: 1. Qəhrəmanlığa bənzər ziyalılıq, Bakı, Nurlan, 1999, 9.7 ç.v. (Bu kitabda Teymur bəy Bayraməlibəyovun qəhrəmanlığa bərabər ziyalı kimi fəaliyyətindən maarif, mədəniyyət, folklor və etnoqrafiya işığında danışılır). 2. Teymur bəy Bayraməlibəyov və folklor, Elm və təhsil, Bakı, 2013, 10.7 ç.v. (birinci kitab yenidən işlənmiş, Teymur bəyinin əsərlərini bir qismi tərcümə edilərək monoqrafiyaya daxil edilmişdir)

b. Ədəbiyyatşünaslıq istiqaməti üzrə: 1. Azərbaycan poeziyasında satira (təşəkkül dövrü və inkişaf mərhələləri), Bakı, Elm və təhsil, 2010. 8.5 ç.v. 2. Müasir Azərbaycan poeziyasında Sabir satira ənənələri, Bakı, Elm, 2012. 18 ç.v.

c. Dərs vəsaitləri: 1. Müasir ədəbi proses və satirik poeziya, Bakı, Elm və təhsil, 2016. 16, 25 ç.v. 2. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi (qədim və orta əsrlər), Bakı, Elm və təhsil, 2018. 22,5ç.v.

d. Bədii-publisistik kitablar: 1. Həyatı öyrəndiyim illər, Bakı, Nurlan, 2008, 13 ç.v. (Bu kitabda ilk pedaqoji fəaliyyət illərində müəllif rast gəldiyi çətinliklər, onların həlli yolları haqqında bəhs edir, eləcə də ədəbi-tənqidi məqalələrini həmin kitabda oxuculara çatdırır) 2. Tarixləşən, əbədiləşən ustad, Bakı, Elm və təhsil, 2015. 22,2 ç.v. (Azərbaycanın mədəni mühitində xüsusi rezonans doğuran həmin kitabda müəllif ədəbiyyatşünas alim, yorulmaz tədqiqatçı, "Müsafir" təxəllüslü şair və həm də Yədulla Ağazadənin özünün müəllimi olan Mirhaşım Talışlının həyat və yaradıcılıq yolundan bəhs edilir. Burada kiçik bir əlavəyə də ehtiyac duyulur, Mirhaşım Talışlı təkcə Azərbaycan ədəbi-mədəni mühitinin yox, həm də Azərbaycan xalqının canlı abidəsi idi. Onu öz dövründə

görmək, tanımaq və yazmaq Yədulla Ağazadənin fədakarlığı kimi dəyərləndirilməlidir). 3. Lənkəran Dövlət Universiteti - 30, LDU mətbəəsində, Lənkəran, 2022. 22 ç.v. (Həmin monoqrafiya LDU rektoru Nazim İbrahimovla birgə yazılmışdır. Hər iki müəllifin uğurlu əsəri Azərbaycan maarifçiliyinin tarixi üçün ən uğurlu mənbələrdən biri kimi dəyərləndirilməkdədir).

Yədulla Ağazadənin yüzə qədər elmi məqalələri çap olunub. Onun ədəbi-publisistik məqalələrinin sayı 50-dən çoxdur. Çoxlu proqram və meto-



dik göstərişlər hazırlayıb.

Yədulla Ağazadə tədqiqatçı alim və fədakar pedaqoq kimi müasirləri tərəfindən də yüksək dəyərləndirilib. Əlirza Babakişi oğlu "Ümmana qovuşan illər: professor Yədulla Ağazadə - 70" adlı kitabında böyük alimin həmin həyat, həm də yaradıcılıq yolunu yazmışdır. Həmin kitabla biz Yədulla Ağazadənin tale yolunu kifayət qədər aydınlığı ilə görə bilirik.

Mən həmişə demişəm; Yədulla Ağazadə cənub bölgəsini, yaşadığı arenanı və ən başlıcası, gördüyü, şahidi olduğu dövrü uğurla yazan müəlliflərdəndir. Onun cənub bölgəsinin ziyalıları haqqında çoxsaylı yazıları var. Doğrudur, Y. Ağazadə tədqiqatçılıq missiyası ilə tarixi dövrlərə də qədərincə işıq sala bilir. Onun "Müqəddəs Şeyx Zahid", "Teymur bəy Bayraməlibəyov", "Zülfüqar Əhməd-zadə", "Müzəffər Nəsimi", "Məhəmməd Hüseyn Əliyev", "Şəkər Aslan", "Mirhaşım Talışlı", "Vaqif Hüseynov", "Həbib Səfər", "Xanəhməd Nahid", "Əli Şimşək (Bayramov)", "İltifat Saleh", "Tarif Əsgər", "Loğman Ağalı", "Qardaşxan", "Hüseynbala Mirələmov", "Ağamir Cavad", "Xanlar Həmid", "Musa Məftun", "Tofiq Məcidov", "Ziyafət Yəhya" və başqa adlı məqalələrinin əslində sayı axıracan bilinmir.

Mən Y. Ağazadənin haqqında yazsam yolu ilə bağlı məlumatları tədqiq edərkən bir qərribə nüansa da rast gəldim. Müəllif müasir Azərbaycan ədəbiyyatının klassikləri Səməd Vurğun, Rəsul Rza, Xəlil Rza arasında Əli Rza Xələfli haqqında da yazılarının olduğunu qeyd edir. Doğrudur, Yədulla Ağazadə mənim yaradıcılığımı həmişə diqqətdə saxlayıb və məmnunluqla yazıb. Amma mədəni mühitimə bu qədər ucalıqdan baxan bir mövqe ilə yanaşması sözlün həqiqi mənasında məni təsirləndirdi.



Yədulla Ağazadə mənim tanıdığım 25 il ərzində ədəbi prosesin hərəkətinə təsirli mövqedə olub. Mədəni irsimizin tədqiqində yaxından iştirak edib. O, demək olar ki, ədəbi və ictimai fəallığı ilə bütün tədbir və görüşlərdə demək olar ki, istisnasız görünür. Radio və televiziya kanallarında ardıcıl olaraq çıxışlar edir.

Y. Ağazadə birmənalı şəkildə dövlətçi adamdır. Azərbaycanın yeni zamanında dövlətçilik tarixinin formalaşmasında birmənalı şəkildə ulu öndərin yanında olub. Bu faktları təsdiq edən sənədlər və foto-şəkillər var. Mən həmişə belə adamlar haqqında deyirəm ki, sərhədlərimizi təkcə sərhədcilər qorumur, həm də əqidə bütövlüyü ilə fərqlənən ziyalılar qoruyur. Onların sırasında Yədulla Ağazadə də bütün parlaqlığı ilə təkcə mənim yox, həm də bütövlükdə Azərbaycan cəmiyyətinin nəzərində görünür. Təkcə bir faktı xatırlatmaq bəs edər. 92-ci ilin iyun, avqust Lənkəran hadisələri ilə bağlı



Ali Sovetdə Heydər Əliyevin sədrliyi ilə keçirilən müşavirədə cənub ziyalıları adından onun çıxışının xatırlanması çox mətləblərə aydınlıq gətirə bilər. 1998-ci ilin prezident seçkilərində YAP-dan prezidentliyə namizəd Heydər Əliyevin 16 cənub rayonu üzrə səlahiyyətli nümayəndəsi olmuşdur. Həmin ərazilərdə ardıcıl seçki təbliğatı ilə görüşlər keçirmiş, 4 dəfə prezident aparatında namizədlə - Heydər Əliyevlə görüşlərdə iştirak etmişdir.

Cəmiyyətin siyasi həyatı üçün mədəni qəhrəmanlığın başqa adı varmı? Ümumiyyətlə, dövlətçilik üçün canını qoymağın başqa ünvanı - Yədulla Ağazadə həyatı ilə bağlı faktlardan qeyri ünvanı varmı?

Y. Ağazadə bütün varlığı ilə ziyalılıq mövqeyində duran və belə bir faktı da cəsarətlə deməyə imkan verən, sağlam türklük düşüncəsinə dəyərini bilən bir ailənin başçısıdır.

Bu yazdıqlarım faktlardır. Özü də elə faktlardır ki, müəllifin yaşam yolundan gəlir, mənim təxəyyülümə heç bir dəxli yoxdur.

Ancaq ən nihilist oxucu belə mənim Yədulla Ağazadənin mədəni mü-

hitinə olan sevgimi iradla qarşılaya bilməz.

Mən tanıdığım, vətəninə, məmləkətinə, ailəsinə, dövlətinə, yurdunu sevən vətəndaş haqqında danışaram. Belə vətəndaşın inkar edən vətəndaşlıq haqqı yoxdur.

* * *

Qayıdaram essem davamına.

İndi ən nihilist bir adam qabağa dursun... və desin ki, Sən dostluğun, alimliyin, insanlığın ucalığında durmağa layiq deyilsən... belə bir inkarçı tapıla bilməz... çünki sən mədəni mühitin bütün hallarda bütün parlaqlığı ilə görünür...

Yədulla Ağazadə, əziz dost... sən həm də vətəndaşlığın sınağına çəkildiyi məqamlarda da kimliyini göstərmisən...

Mənim doğma Lənkəranımda həm də yaralı Cəbrayılımsan...

Lirik müəllimim Cavanşir Hüseynov burada yada salıram... o deyirdi ki, vətəni sevmək üçün haralı olmağın heç bir fərq yoxdur... onun Azərbaycan tarixindən oxuduğu mühazirələri indi başa düşürəm ki, azərbaycanlıq dərsləri imiş...

Mənim ruhi hazırlığımda yeri olan müdriklərdən biri də Cavanşir müəllim kimi ziyalıların davamçısı olan Yədulla Ağazadədir...

Bəli, dostlar da bir birinin müəllimi, ustadı ola bilər...

Bir çoxlarına ola bilsin bu qənaətlərim əsaslı görünməyə bilər... qoy hər kəs özü ətrafına yaxşı nəzər yətirsin...

Cavabını tapmağın çətin olduğu sualı hər kəs yada salsın... əziz dostunun mədəni mühitini xatırlasın... o görünməyən xəzinələrdə hazır cavablar var...

Yədulla qardaşım, millətin və böyük Azərbaycanın böyük oğlu mən sənə dostluqdan qürur duyuram...

Mənim müəllimim Bahadır Mehdiyev dediklərini zaman keçdikcə həyat özü mənə diqtə edir...

Anladığı həyata çobanlıqla başlamış, çobanlıqla böyük zəka sahibi olduğunu həyatında təsdiq etmiş Zal kişinin, yəni atamın da ruhunun aram olduğuna inanıram... İndi o da uca göylərdən baxıb kimlərlə dostluq etdiyimi də görür...

Yədulla müəllim, sən mənim dostluq qalaktikamdan kimsə ayıra bilməz...

Əli Rza XSSLSSFLI

10.07.2023